

IOANNIS GAR-
 ZONIS BONONIENSIS, RERVM
 SAXONICARVM LIBER
 PRIMVS.

VO tempore Federicus secundus im-
 perator Romanus aetatem agebat,
 Vitigitis Saxonum regis: cui ob res
 gestas Magno cognomen fuit, fami-
 lia Thuringiæ, Libonotriæ, Misnæ,
 simulq; Lusatia, quæ regiones sunt
 Germaniæ, imperabat. Consequentibus temporibus
 Albertus atq; Henricus, qui parente orti fuerunt Hen-
 rico his terris præfuerunt. Siquidem ille Thuringiam,
 hic Lufaciam cum Misna rexit, ac Libonotriam. Henri-
 co nulli fuerunt liberi uirilis sexus. Alberto filij duo, Fe-
 dericus & Theodoricus. Forte ita casus tulit, ut Henri-
 cus animam prope extremis (ut aiunt) labris teneret:
 Igitur Federicum atq; Theodoricum ad se acciri iubet.
 Apud quos in hanc sententiam locutum accepimus:
 Maeste uirtute iuuenes multos annos Misnæ, Lusatia, Oratio
 ac Libonotriæ imperaui: & ita imperaui, ut maiorum ad nepo-
 nostrorum nobilitati responderim. Nunq; ab illis de- tes.
 generaui, nunq; genus nostrum dedecoraui. Nam cum
 B hostes

hostes bello perfequerer, nullus unquam me subijt timor, strēnui militis, & boni imperatoris officia semper simul sum executus. Siquidem si castris locus capiendus erat, si exercitus instruendus, si urbes expugnandæ, si cum hostibus collatis signis dimicandum, si uis frigoris, atq; hyemis excipiendâ, quis hæc me elegantius fecit? Quoties cum Vindelibus ac Sarmatis (quos nostri Bohemos & Polonos uocant) signa contuli, toties uicti, cæsi sunt, & fugati: ut arma cessarūt ad pacem animum uerti. Quanta tranquillitate, quantōq; ocio usæ sunt regiones nostræ, nequeo uerbis consequi: eas nemo unquam, uel minimo latrocinio uexatas audiuit, qui se flagitijs contaminarunt, siue infimo, siue nobili essent genere, in eos est seuerè uindicatum, qui ad me uenerunt legati, & humane accepti sunt & benigne, & amplissimis muneribus affecti. In hunc modum rem & priuatam & publicam conseruauit, atq; auxi. Vrbes, quas quiuis urbeculas dixisset, amplissimas reddidi, subditorum nostrorum salutem cæteris rebus semper potiozem habui. Sub terram fodi inueniendi argenti gratia, optatis fortuna respondit: omnem operam, ingenium, studium, uigilantiam, ad eorum, qui imperio meo seruiunt, utilitatem contuli. Nunc quoniam mihi de uita decedendum est, illud uos admonitos uolo, ut alter alterius studiosus existat. A uobis quod uterq; apud

apud me liberorum suauitatem obtinet, mihi succedetur: quare fortem & constantem suscipite animum, diu mihi cognita est uirtus uestra ac perspecta, nulla spe decido, quin n̄ futuri sitis, quales opto. Prioribus annis mi Federice ab Vuenceflao Bohemorum rege Imperator aduersus Sarmatas creatus es: quæ in eo bello egregia facinora feceris, haud mea dilabuntur memoria. Reportasti tu amplissimam de hostibus uictoriam. Nec uideo Theodorice, quin mihi de te bene sperandum sit, qui in quam frugem euasurus es, maxima ab adolescentia dedisti documēta. Nam quæ ad strenuum militem spectant: ea tu calles, qui ætatem uirtute superasti. Adsit uobis memoria, quod non infimo, non ignobili, sed regio estis genere: quare regijs sitis moribus ornati, necesse est. Ego per meas (si quæ sunt) uirtutes, exempla ædidi: nec est apud me dubium, quin quæ gessi, ea sit omnium mortalium fama celebratura. Cum finem dicendi fecisset, qui apud ipsum maximo erant honore, Libonothani & Misnenses, ad se accersiri iussit, atq; ita locutus fertur. Et si uiri optimi, diu re ipsa cognouerim, qui nunquàm fide decesseritis, tamē quod sum à uobis postulaturus id, ut non modo non inficiamini, sed facturos spondeatis, uos obtestor & obsecro. Non uos fugit hominib⁹ diu uiuere denegari, ex quo ipsis relinquēdū est aliquid, quo se uixisse testent̄,

Oratio
Henrici
ad Misnenses & Libonothanos

B 2 plura

plura bella gessi. Exteras gentes, potētissimos populos, clarissimos reges praelio subegi, hostem semper superauī, prostrauīq; , nuncq; cessi, nuncq; referre gradum sum coactus. Quæ homini optanda est, eam sum consecutus gloriā. Senex sum & grauis annis. Expleui naturam uiuendi facietate. Breui sum uita, decessurus Christum optimum, maximum, Mariamq; cæli reginam, ut mihi in cælum ascensus detur: quibus possum, precibus, obsecro. Quare illud peto: ut hos, qui me cognitione attingunt, iuuenes ueneremini, obseruetis, colatis. Hi sunt, quibus regni mei dominatum, principatumq; trado: eorum studijs pareatis. Ipsos quippe futuros, mihi facile persuadeo, qui imperium non solum conseruaturi sint, sed etiam aucturi. Vt orationi finem imposuit, nemo potuit lachrymas continere, q; principem integrum, castum, grauem amissuri essent. Tandem cum mœrorem, luctumq; deposuissent, responderunt sese eos fore, qui uoluntati suæ, si casu de uita exiret, minime defuturi essent. In hunc modum Federicus imperium adeptus est: atq; ab omnibus, qui Lusatorum, Misnensium, & Libonothanorum summum obtinebant gradum, princeps uocatus. Theodoricus uero in imperio socius atq; adiutor dictus. haud multo post Henricus migrauit de uita, ac magnis funeris impensis ad templum, quo maiores sui elati fuerant, elatus. Neque oratione cōsequi, quantum laudis in regno benegerendo

Federicus
Marchio
declaratur.

gerendo, sibi iuuenes uendicauerint: quando in tanta potestate sic se adhibuerint: ut nulla alia ab his, quibus præerant ciuitatibus desyderata sit potestas. Nam ut incredibilem eorum liberalitatem silentio præteream: nullum uirtutū genus est ab his prætermisum: ut quiuis de cælo delapsos arbitraretur. Ad eos ex diuersis ciuitatibus Legati gratulatum mittebantur, quos maximis atq; amplissimis muneribus afficiebant. Quæ res illis non mediocre odium apud Albertum patrem, qui Thuringiæ imperabat, cōflauit. Nam ut liberos in tam alto atq; amplo dignitatis gradu collocatos animaduertit, ad eos literas in hæc uerba scriptas perferri iussit. Quod Misnensium regnū, cui iure præficiendus eram, præoccupaueritis filij, magna me tenet admiratio. Henrico frater eram. Non me præterit, quibus causis adducti, Misnenses huiusmodi scelera machinentur. Haud impune illis erit, quorum consilio, alieno minime abstinuistis. Diu mihi nota est Misnensium insolentia, qui libertatem reliquis rebus potiorem habent. Ad quam ut mentem erigant atq; extollant, Otto, quē Endauum esse aiunt, plurimū hortatur, eosq; ad sententiam suam traducere adnititur. Quin illud mihi grauius ferendum est, quod uobis quibus per ætatem, nullus est rerum usus, principatum detulerūt: Accedit quod eos, qui nostræ sunt ditionis, q̄ amplissimis prosequimini honoribus. Has literas cum princeps qui ue apud ipsos auto-

Literæ Alberti ad filios.

ritate poterant & uoluntate : uiri præstantissimi ac po-
 pulus Misnensis legissent: non mediocri, quod Alber-
 tus tantam temeritatis notam, nulla laceffitus iniuria
 subisset, qui in liberos & Misnenses nimis acerbo nite-
 retur odio, sunt admiratione perculsi: Igitur Misnen-
 ses, ne tantū animo dolorem capiat, respondent: quan-
 do Henrici uoluntati morem gerant: qui cum animam
 efflaturus esset, Federicum & Theodoricum hæredes
 instituerit: sese qui illius mandata exequerentur, sacra-
 menti religioni obstrictos: Nec arbitretur eos suæ liber-
 tatis immemores: ut non malint sub eius principis, ad
 cuius summam prudentiam magis magnus usus acce-
 dat, existere: quam ab homine, nec prudentia, nec usu
 exulto, gubernari. Quare si liberis suis principatū de-
 tulissent, nullo dolore afficeretur illos esse, quibus pa-
 rendum statuissent. At principes, ne parentis odium
 sibi concitarent: ad eum literas perferri curant, quibus
 illum docent: nullum in ipsis hæreere crimen, nec ulla te-
 meritate lapsos. Hæc dum Fribergæ (quæ urbs Misnæ
 est argenti, minerisq; opulentissima) geruntur, allatae
 sunt ad Albertum literæ: quas cum legisset, nulla uolu-
 ptate affectus est. Igitur legatos ad principes mittit: ut
 simul, quorum apud Misnenses magna est autoritas,
 hos conueniant. ad Lipsim urbem, quæ Libonotriæ ca-
 put existit: ubi de rebus ad regnum pertinentibus, ha-
 bendum erat cōsiliū, cuncti proficiscantur, moneant:

Fribergū.

Lipsis.

ipse

ipse confestim aderit. Nomē hæc regio à Libonicis populis uetustis: uel à Libanotho principe, qui regioni imperauit, sortitum est: hi populi à Cornelio Eudorsij nuncupant. Haud multū interim tempus fuit, cum omnes Lipsim uenerunt. Tandem multis uerbis ultro, citròq; habitis, ira ab Alberto sustineri nō potuit: quin in principes grauiter inueheretur, ac suam uocaret hæreditatē lege agnitionis, quod Henricus ei frater extitisset. At principes Henricū ea fuisse sentētia, respōdent: ut ei uita functo, ab ipsis succederetur: periniquū esse, & nō ferendum, si Henrici uolūtati deessent. Eandē protulisse sententiā, sunt qui affirmant quendā Henricū Schonbergensem, qd' is Misnēsis studebat. Vt em̄ Albertus iram suppressit. Nō inquit, tibi ex animo excidant, quæ in Vitigitis familiam beneficia contulit populus Misnensis: ea fuerunt, quibus ille in multum potentiæ euasit, Thuringiam ditionis suæ fecit. Federicus primus cum in Italiam exercitum traieçisset, ad Mediolanū & Florentiā castra posuit. Nō te fugit, quantā in Misnensium præsidio gloriā adeptus fuerit: multas Italiæ urbes obsedit, quas tandē ui subegit. Statutū est Misnensibus ac decretū, ut Henrici hæreditatē liberi tui adeāt. Abieçisti tu omnē humanitatē, qui filios ob tam singulare beneficiū collatū, incredibili odio prosequeris. Qd' si illis bellū indixeris, nec studijs tuis obtēperabunt, nec deerunt, qui tuendos suscipiant, etsi superuacaneū est, quando

Ira Alberti

Oratio
Henrici
Schonber-
gensis.

Cum prin-
cipe Bran-
denbur-
genſi. for-
dus inſit.

Situs terræ
Miſneſi.

quando uterq; ea ſit magnitudine animi præditus, qui imperium ſuum per ſe tueri poſſit. Tum Albertus ira percitus, quod fortuna ſua deſpecta eſſet, Thuringiam ſe recepit: atq; animo agitare cœpit, ſibi ne liberorū ex Miſna pellendorū daretur facultas. Igitur haud tutum ratus, ſi ſolus in eos impetum faciat, cum Ioanne principe, hic quidem Marchiæ Brandenburgenti præerat, colloquium habuit, hunc ut ſibi qui cum liberis bellum ſuſcepturus eſſet, præſidio foret: precibus obſecrauit. Nullam eſſe urbem, quæ illorum ſit ditionis, ad cuius moenia non ſigna prope inferat. Facile poſſe eos opprimi, ſi agros populetur: uicos exurat: arbores succidat: hominum, pecorūq; prædam agat. Quod ſi cum exercitu uim repellere adnitentur, ſe cum magnis copijs, quibus abundauit, præſto futurum. Qui illorum conatus comprimat. Nec uereri quin breui ſit eos ſub imperio ſuo redacturus. Libet mihi Miſnæ, quæ regio eſt Germaniæ, ſitum paucis exponere: Hæc ad Albim flumen poſita eſt ab ortu Solis haud longe abſunt Vindali: à meridie, Bohemi: à ſeptentrione, Saxones: ab occaſu, Libonotria eſt: cui fines Sala & Muldauus amnes præſcribunt: ultra Salam Thuringi ſedes habent. In ea multæ ſunt opulentiffimæ ciuitates: munitiffimæq; caſtella. Hanc olim Calucones, Danduti Ptolemæo teſte inhabitarūt. Libonotriam uero Herthane, Eudoſi, Varini, atq; Suardones tenuerūt, qui poſtea in uniuerſum Serabi

Serabi dicti fuerunt, regio adeo in omni frugum genere fecunda est, ut toti ferè circumiacenti regioni ad abundantiam sufficiat: huic non frumēti modo est magna copia, uerum etiam uini, mellis, pecorisq;. Cum igitur principes parentē cum manu haud quaquam contemnenda aduersus se contendere, & fama & literis acceperint, repente ad Lipsim iter contulerunt: ubi, quos sibi officijs & beniuolentia cōiunxerant, principes compluris ad se euocari iubent, quæ ipsis animo sententia sedet, exprimunt: sese incertos consilij, parenti ne cum expeditis militibus: id quod est filiorū ab omni humanitate abhorrentium se obijciant, urbesq; & castella ab irruptionibus tueantur: an uoluntate in deditionem proficiantur, at in summum dolorē adduci: cum quos Henricus hæredes instituit, eos exhæredare adnitatur. Nullam rem esse, quæ illi admirationē præbeat, quando se futuros, qui Henrici testamentū re ipsa executuri essent, sacramenti religione obstrinxissent. Ipsi cum ingenio & consilio præstarent, ne quid detrimenti respuerent, enixe operam darent, Henricus Eudanus, cui in capiendō cōsilio, summa erat prudentia: & in dicēdo fides. Nullus (inquit) maximi principes uos subeat metus, CHRISTVS optimus, maximus, præstabit auxilium, propulsate patris iniuriam: cui si ob perpetrata scelera essetis in odio, æquiori animo ferrem. Quis est tam iniustus rerū æstimator, quē tanti dissidij causa lateat,

C pace

Deliberatio principum.

Oratio Eudani ad principes.

pace uestra dixerim Alberto ex uilissimo scorto, cui Catharinæ est nomen, natus est filius: illius hortatu ad hunc principatum deferre constituit. Estis principes, & corporis robore, eaq; animi magnitudine, ut patris (si pater dicendus est) impetum excipere possitis: quoties cum eius militibus signa cõuli, toties cum ipsis prosperam pugnam feci. Ad unum omnes cæsi sunt: mihi hanc prouinciam depono: nec recuso omnem impetum belli in me conuertere. Dum hæc aguntur, nunciatũ est principibus, Ioannem Brandenburgensem, quem Albertus necessitudine (ut supra diximus) sibi coniunxerat cum copijs in agrum Misniacũ iter fecisse: cuncta igni, ferroque absumpsisse: magnam uim hominum, pecorumq; abigere. Tum Federicus tantam animo concepit iram, ut eius iussu Theodoricus cum exercitu ad uiscendas illatas ciuibus iniurias, proficisceretur. Oppidani ubi principem cum præsidio profectum cognouerunt, patefacta porta (nam se moenibus tenebant) subito erumpunt, hostes adoriuntur, plus sexcentos ceciderunt: reliqui in fugam uersi sunt, quibus omnis præda adempta est. Præerat exercitui Theodorici Iacobus Schonbergius, rei militaris scientissimus: is nihil commisit, ut eo prælio reprehendi iure posset. Interea nunciatum est Theodorico, hostes non longe ab urbe Luca Lusatia castra posuisse: quod ipsis ab Alberto (nam copias Mars minuerat) armatorum subsidia

Branden /
burgensis.

mittenda

mittenda essent. Verum Theodoricus, si in hostem anteq̃ numero fieret amplior, impetum faceret, tutius existimans, Iacobum Schonbergium in secretum abducit: Multo inter se, an cum hoste signa conferenda essent, cōsilio egerunt. Tandem in hanc sententiam inclinatum est: ut Legati ad Ioannem Brandenburgium mitterentur, qui causas belli sciscitarentur. Re ita composita, Legati ad Albertum peruenerūt: qui dignitate præstabat, ita locutus fertur. Vehemēter admiramur, cur nulla facta belli denunciatione, Misniacos agros, qui Federici principis imperio subiiciuntur, peruastrandos duxeris. Tu Henricusq̃ inter uos pacti estis, ne alter alterius agris, urbibus, castellis, uel minimā iacturā afferret. Desciuisisti à fide, cuius milites latronum ritu, Federici agros populati sunt, conatiq̃ eius oppugnare urbes. Neq̃ tu ignoras, quo animo, qua fide, qua constantia in maiores uestros Misnenses extiterint: qui de suo erga illos studio & perseuerantia, cum difficillima erant tempora, nunq̃ remiserunt. Tantam iniuriam abs te præter iustitiam nobis illatam, principes nostri ferre nequeunt. Quare satisfacias oportet: Sin in sententia manes, tibi illorū uerbis bellum indicimus. Ioannes ira infensus: Si, inquit, Misnensibus & Lusatijs, qui & Misnenses sunt, bellum intuli, mirari desinite. Haud ab re in Misniacum agrum à militibus nostris facta est irruptio. Siquidem nonnullas Vindelorum urbes, quæ

Oratio Legatorum Theodorici.

Responsio Ioannis.

C 2 imperio

imperio meo subiċiebant, suæ ditionis fecerunt. Quis illud nõ iniquo tulerit animo, cum Federico Imperium me minime cõscio tradiderint? Mihi profecto iure optimo succedendum erat, consulendum illi fuit existimationi meæ, ad eam omnis cura sua conferenda: accedat ipsa, quam mecum inijt pactio. Nunquam se regnum, quoad mihi uita cõtingeret, occupaturũ. Quare si belli studia mihi deponẽda sunt, prouideant: ut mihi iactura refarciať. Tum Legati, nõ esse Misnensium, respondent: ut quæ secunda pugna parta sunt, ea languore & desidia adducti, reddant. Si Vindelos ui subegerunt, eos tamẽ imperio suo seruire. Verum Sarmatarum, ac Slesitarũ potestate ac ditione liberatos, se summopere cur eius rei mentionem fecerit: admirari: Federico sub ea conditione regnum tradidisse, ut Alberto præsidio esset. Optimum quenq; principem, si parens in filio alieno esset animo, ad componendam pacem, omnes rationes suas conferre, abhorruisse eum ab hac sententia: qui honestissimos filios, nullaq; uirtute egẽtes, acerbissimo odio prosequeretur. Fortunam belli ancipitem esse, sæpenumero robustissimum exercitum parua manu profligatum: nec à quibus bella suscipiantur, ipsos ocio uacare. Interea Theodoricus cum ualidissimo exercitu in agrum Deberlochiũ peruenerat: cum ad eum se Legati receperunt: cui cum quod acceperant, responsum reddidissent, ab uniuerso exercitu est ad arma clamatum:

clamatum, omniū manus ad gladium, lanceamq; prae-
 riebant. Verum Theodoricus, ac Iacobus Schonber-
 gius, cuius consilio & sapientia ad rem militarem ute-
 batur, sese à pugna continuerunt. In sequenti nocte
 nam caelum albescebat, cum copijs pfecti. Quinq; mi-
 lia passuum ab hoste locum castris ceperunt. Tertio
 post die sub lucis exortu, Theodoricus curare corpora
 milites iussit, eosq; accersiri, Atq; ut bono animo pu-
 gnam capescerent, hortatus est. Non illius uirtutis
 bellicae, non militaris disciplinae, non praeteriti tempo-
 ris famae, cum sub Henrici signis militabant, memoriā
 abijcerent: se eosdem esse, qui tot amplissimas de hosti-
 bus uictorias reportassent, sibi in memoriam redige-
 rent. Ipse quantum in se esset, & strenui militis, & opti-
 mi Imperatoris officia simul exequeretur. Theodorici
 oratione militum animi uehementer accensi sunt. Igi-
 tur omnes, quadringentis praemissis equitibus, qui ho-
 stes ad pugnam allicerent: armati atq; instructi pro-
 deunt. Haec paucitas effecit, ut ipsi, nulla interposita
 mora, castra egrederent, manūq; consererēt. Inter con-
 gressionem Theodoricum cum expeditis Legionibus
 adesse, qui Ioannis copijs praerat, ex exploratoribus
 cognoscit. Tum Theodoricus, quo egregiam fratri na-
 uaret operam, acies instruit, quenq; Militem: cuius uir-
 tutem pluribus praelijs didicerat, suo loco disponit. Im-
 perator hostilis, ne circumueniret: metu perculsus, gra-

Oratio
 militaris.

dum retulit. At Theodoricus, cuius animus ad cōserendam manū ferebat, eos milites in quibus cōsequenda uictoriæ spem cōstituerat, hortat: hostem persequant, q̄ eius animum fugiendi, magisq̄ pugnandi cogitatio subeat, uix se in castra retulerat. Cum Theodoricus affuit, Imperator hostilis, q̄ animum receperat, copias in aciem eduxit. Diu pugnatū est equo Marte. Tandem intra castra cōpulsus est Iacob⁹, ut hostem prælio profugum, se in castra retulisse animaduertit. Haud cunctemur, inquit, Theodrice: uictoriam nobis fortuna protendit. Stationes oppugnemus: nimirū expugnabimus, q̄ peditū multitudinē abundam⁹: & ab equitatu firmi sumus. Vix finem dicendi fecerat, cum Theodoricus quinque equitū milium manu, ac pari ferè numero peditum comitatus hostiū castra ingressus est: ad quæ qui custodiam habebant, illi occurrunt. Sed cum uis uireijci nō posset, necati sunt: hostiū supra tria milia occisa: supra septē milia capta: cæteri salutis suæ fuga confluuerunt. Theodoricus ne de militib⁹ suis male mereret, castra ipsis diripienda concessit. Verū tam memorabili uictoria lætus, ad Federicū nuncium cum literis mittit: quib⁹ illum docet, hostilem exercitū à se superatū, prostratumq̄, Federicus nō mediocri exiliuit gaudio. Erat is ea tēpestare Picastrī, quæ urbs ad Elistrū amnem sita est. Siquidē paucis ante diebus cum maximis copijs eò contenderat, qd' Alberto Imperatori suo suppetias

laturo

laturo illuc diuertendum erat. Is quanta laude Theodoricum profecutus fuerit, nequeo oratione complecti: illum semper extitisse, in quo spem omnē, fidemq; locasset: nec sua eum fefellisset opinio: Nec uereri ipsum, si ætate procederet Q. Maximo, sapiētia: Superiori Africano, celeritate: ei qui postea fuit singulari consilio Paulo, ratione ac disciplina: C. Mario, uirtute præstaturū. Interea equites duo: qui cum prælium in mala spe esse cognouissent, sese fuga proripuerant: Ad Ioannē Marchionē uenerunt, nunciantes exercitum uictum, cæsum esse & fugatū. Eos, Imperator ne ex prælio, cum aduersam fortunam uideret, profugerit, an cæde cæsus fuerit, latere. Igitur ne tantam cladem acceptam inultam relinqueret, maximum ex equitatu ac peditatu coëgit exercitum: atq; in Lusatios peruenit. In ea regione urbs est, quā incolæ Lucam uocant, eius mētionē fecimus. Cum agrum populatus esset, & prædas hominū, pecorumq; egisset, castra ante portā locauit, diu eam obsedit. Sed cū in potestatē suam minime posset redigere, q̄ ipsam Federicus firmissimis præsidijs munierat. Situs præter ea inexpugnabilem faciebat, exercitum abduxit: atq; ad oppidum Haganum, quod id Theodorici imperio subijciebatur, oppugnandum peruenit: ipsum nocte & interdium tormētis uerberabat. Ut uidit id frustra inceptum esse, robustissimos milites, ac rei militaris scientissimos, ad se acciri iubet: his magnam uim argenti, au

riq; si noctis silentio in murum euaserint: scq; præcipi-
 ti saltu in oppidum immiserint: ac necatis custodibus,
 portam aperuerint, pollicetur. Ipse cum expeditis mili-
 tibus confestim affuturum, atq; intraturum, illi impe-
 rata faciunt. Intempesta nox erat, cum armati muros
 scandunt: ac fune, id quod tutissimū uisum est, de ipsis
 demisso, per eum in oppidum descendunt. Qui custo-
 dibus præerat, Caspar Malicius adesse hostes cogno-
 uit: eos admonet, ne uocem emittant, quo ad unum
 omnes supplicio mortis afficerent: Ipsi retrorsum, ne in-
 spiciantur, se recipiant, Cum clamore sublato signum
 dederit: eductis gladijs in eos impetum faciant: cogantur
 omnes uita decedere, ne ab his impostērū, aut uis,
 aut fraus timeri possit. Dum securibus freti, portam
 effringere moliuntur, Caspar uoce signum ædedit. Ac-
 currunt custodes: prælium conseritur: haud quaquam
 par hostibus dimicatio fuit: quod cuncti occisione op-
 cisi sunt. Ad portam extra urbem erat Ioannes cum
 commilitonibus suis equo, armisq; instructus, atq; or-
 natus. Vbi illuxit, oppidani, qui ne in eorū præsidium
 uenerant milites, porta effusi in hostes impetū faciunt.
 Alios trucidant: alios in fugam uertunt: alios capiunt.
 Sunt qui Ioannem captum scribant, sed cognitum in
 pristinam libertatem restitutum. Tantæ stragis hosti-
 bus illatæ, Caspar Federicum, atq; Theodoricum par-
 ticipes effecit. Federicus paucis equitibus assumptis, &
 reliquas

reliquas copias ad Elistrū reliquerat : ad Misenam urbem contendit, quo Theodorico (si ita casus tulisset) praesidio esset. Dum hæc geruntur, non mediocri Ioannes, quod ad eum exitum, quem sibi proposuerat, peruenire non poterat, ita exardebat: deos, quod rerum suarum curam posthaberēt, incusans. Itaque literas ad principem Eberhardū, qui Cheruscis & Ascaniæ præerat, in hanc sententiam scripsisse fertur. Quanta beniuolentia, quantisque officijs, patrem tuum maiores nostri eo bello, quod prioribus annis cum crudelissimis hostibus gessit, complexi fuerint: res ipsa docuit. Illorū praesidio superior discessit. Ad complures Germaniæ principes: neque tu id ignoras: ab eo Legati missi sunt, praesidij implorandi gratia: cuncti se esse responderūt, qui cogitationes suas aliò contulissent: nequaquam eis obesse, à quibus nulla unquam fuissent iniuria lacessiti. At maiores nostri regnum uestrum tibi defendendum susceperunt: pluris patrē tuum, quam aliorum principum iniurias existimantes. Noli per deos immortales, ingratitude notam subire. Quo in statu res Alberti sit, te satis superque intellexisse puto. Superiori anno cum Misnensibus signa contuli. Fortuna improba, ut succumberem, effecit: cuius res superior esse consueuerat, ipse praelium aduersus hostes nullum secundum facio. Tanto in me fortuna exarsit odio. Quare si quid precibus apud te possum Alberti, egenti atque inopi auxilium præsta.

Literæ
Ioannis
ad Eberhardum.

C 5 Tecum

Tecum precibus fraternis ago. Contendamus cum Legionibus expeditis in Misnenses, binisq; confidamus castris. Haud uereor quin eos breui subacturi simus, atq; ad deditiōem compulsuri. Eberhardus tum misericordia commotus, tum ne beneficiorū memoriā abiēcisse uideretur, adductus, Albertum auxilio suo iuauandum statuit. Igitur exercitu ex quatuor milibus hominū congregato, in Misnensem agrum profectus: **Ilburgum.** primum ad Ilburgum, sic illi nomen est, quod Ilba comes extruxit, castra posuit. Duorum itinerum altero ad castrum illi ueniendum erat: Aut terrestri, quod ab **Muldaus** amne Muldauo non longe aberat: Aut per Albim flumen nauigandum: hoc ei tutius uisum est, quod terrestre iter permultis insanis substructionibus eorum, qui Federici parebant imperio, erat refertum. Igitur naui ad urbem Vitigisburgium primis se intendentibus tenebris peruenit. Ei præerat quidam Bernardus agnatus Eberhardi. Adhunc, ut sibi tutum præbeat transitum, oratum mittit. Bernardus & metu territus & ne Federici odium sibi cōcitaret, se illum ut illucescet uoti compotem futurum respondit. Interim ad Federicum, quem ad Misnam iter fecisse non ignorabat, nuncium cum literis mittit. His Eberhardum cum ualido exercitu ad Vitigisburgium uenisse admonet. Ut sibi tutum præbeat transitum, postulasse, illum quantum coniectura consequi posset, Misnensium agrum igni, ferroq;

ferroq; absumpturum, atq; pecorū, hominumq; præ-
 dam acturū. Ipse rebus suis cōsulat. se uereri, ne agnati
 Eberhardi studijs, quod hominum multitudine abun-
 dat, obsequi cogatur. Ipsum Ilbæ castrum primum in
 potestatem suam redacturum. Has literas cum Federi-
 cus accurate legisset: suspicione, ne Eberhardus oppido
 potiretur, adductus cum copijs atq; oppidanis ad Al-
 bim, quo illi occurreret, præuenit. Insuper Henricum
 Eudanum, qui sub suis signis, cum plurimis cohortibus
 militiam militabant, ad Muldauum, ut omnes eius ac-
 colas, qui partim Plisnenses, partim Serabi, partim
 Prætoriani nuncupabantur. Sumptis armis, ad Ilbæ ca-
 strum deduceret: ubi & ipse cum Legionibus expeditis
 adesse pollicitus est. Primum illi ad castrum quoddam,
 quod Incolæ Dorganum, olim à Dorgeberto Sattapa
 conditum, nominant, per Albim iter fuit: ut cognouit
 Eberhardi agris diripiendis, uastandisq; intendere: ad
 Henricum, ut relicto ad oppidum præsidio, cum cæte-
 ro equitatu ad se accederet, literas perferri iussit. Non-
 dum ille appulerat, cum Federicus haud procul ab ho-
 stium castris, castra habuit: haud pugnam, qd' milites
 de uia fessi erant, ædere statuit. Veruntamen ut omnes
 armati, instructiq; essent: quando collatis signis cum
 hoste dimicandum statuisset. In sequenti die per præ-
 conem edixit: Ipsi, cum tuba signum daretur, procede-
 rent: Cuncti Federici obtemperarūt uoluntati. Verum
 C 6 se nocte

Muldaui
 accolæ.

se nocte in diem inclinante, hostes, quorum artus lenis somnus corripere, adoriret. Diu cōsiliū agitans, tandem congressu abstinuit, tum ob militū paucitatē, tum quod graui itineris labore confecti erant. Erant in castris eius centuriones, & animo & corpore præstantes: qui cum ad conferendam cum hostibus manū, oblatam sibi occasionem intuerentur: Tela uibrabant. Militum insuper animi ad pugnam incendebantur. Igitur centurionum iussu, tubicen pugnae signum dedit. Sublato clamore, ad hostium castra cōtendunt: telāq; conijciunt: quibus stationū cura, custodiāq; mandata erat. Confestim hostes adesse Eberhardo denunciant: cui cum castra egrediēdi nulla esset potestas, ad ea tuenda animum uertit. At Federicus milites, ne animum contrahant, demittantue hortat: qd' magnus hosteis metus incesserit. Verū Eberhardus se acri defenderat animo, atq; hostem om̄ib⁹ uiribus repellere conabat: utrinq; acriter prælio cōcurrebat: cum puluis ex loco haud distanti ortus, uelut nube inducta, implebat omnia. Federicus Henricum aduentasse existimans, haud falsus uates fuit. Bene (inquit) res se habet. Nunc optima spe præditus sum. Haud nox aduentabit: cum hostilibus potiar castris. Nolite commilitones mei animis deficere. Quisque non modo sibi, sed alij quoque animum afferat. Exuite hominem castris, præda in uestra manu est. Abstineo ipsa, nec me impediam. Hac oratione militum

Oratio
Federici.

militum, animi uehementè accensi sunt. Erat in exercitu
 Federici Stella Lipsensis: hic quod facinus
 memoratu dignum efficere studebat, primus hostium
 castra ingressus est. Hunc ingens militum multitudo
 est subsecuta: hostium plus quatuor milia cæsa sunt:
 quinque milia capta: milites ad diripienda castra passim
 discurrunt. Capti sunt Eberhardus, ac Remigijs Eroti-
 nus, deductique ad Federicum. Conferto prælio Henri-
 cus affuit. Tum Federicus subridens: Si (inquit) Henri-
 ce affuisses, ingentem prædam fecisses. Sed ne noui mo-
 tus aduersus ipsum excitarent, militem triduum in ca-
 stris continuit: ut nihil esse animaduertit, quo in suspi-
 cionem incideret. Iussit copias in hiberna perficisci. Ipse
 cum paucis equitibus ad urbem Fribergum iter contu-
 lit. Vt Ioannes Brandenburgensis Eberhardi copias
 profligatas, ipsumque unà cum pluribus nobilibus ca-
 ptum ex nuncijs cognouit, non mediocris eum terror
 inuasit. Non enim ipsius opes ac diuitiæ adeo insignes
 erant, ut illius redimendi sibi esset facultas. Insuper po-
 pulus Cherustus, qui nunc Astamus dicitur, odium
 diuturnum, & iam inueteratum in ipsum habebat. Quo
 factum est, ut urbem obsidione soluendam duxerit:
 animumque ad pacem cum Federico & Misnensibus com-
 ponendam uertèrit. Verum quoniã meliori se cõditione
 animaduertit, solutionem simulauit. Siquidem nobili-
 bus quibusdam, ut nocte in proxima uilla, quo à Mis-
 nensibus

Eberhar-
 dus captus.

nensibus prehenderentur, se occultarent, edixit. Edixit
 præterea, ut expeditorū militum duo milia, haud pro-
 cul à paludibus: quo Misnenses, si ad prælium facien-
 dum egrederentur, aut comprehenderent, aut de me-
 dio tollerent: in locis abditis delitescerent. Ipse in se-
 quenti die, luce prima ab urbe castra mouere iussit.
 Misnenses, quibus urbs tuenda data erat, non parua,
 quod subita obsidione liberati essent, admiratione im-
 buti, nequaquā urbem, ne per dolum caperetur, egredi
 audebant: ut illuxit, ex muris solitudinē in castris pro-
 spectant. Qui diligenter speculetur, speculatorem præ-
 mittunt, Quo se Ioannes contulerit, quid ei sit negotii:
 quos in consilium adhibeat, conquirat. Speculatori
 primum ad loca, ubi milites Ioannis iussu in insidijs
 subsidebant, iter fuit: illis obequitat, Incertus, an totus
 exercitus illic insideat. Vt retro in urbem rediit: Quæ
 inspexerat, refert. repente Theodoricus, quosdā fortis
 extremæ iuuenes, qui castris ignem iniiciant, proficisci
 iubet. Reliquum exercitum bipartitus est, quod alte-
 ram partem non longe à militibus, quos Ioannes in oc-
 culto locauerat, iussit considere: quo in explorato ex-
 euntes occideret. Alteram, quæ illi subsidio esset, atque
 adiumento, non multum seiunxit. Ipse magna armato-
 rum stipatus caterua, proximum cliuum conscendit:
 quo res euasura esset, prospectaturus. Cum castra flam-
 mis

mis conflagrarent, eò se retulisse hostes Ioannes arbi-
 tratus est: qui dum spolia colligunt, eos facile, si quos in
 insidias collocauerat milites, ad itinera insidenda mit-
 terentur, capi posse existimauit. Igitur militibus, qui
 apud ipsum erant, ut arma expedirent, iussis, eò se rece-
 pit. Hæc Theodoricus ex diuo prospectans: ut Legio-
 nes duæ, quæ Ioanni occurrant, per conuallem profici-
 seantur, edicit. Cum his uero qui castra incenderant, ut
 cõfestim in urbem redeant, per nuncium agit, monetq̃:
 quo illis, ne in hostes, quos Ioannes subsidiarios uoca-
 bat, in antrum reconditos incidant, utendum sit itine-
 re: quod si antro se continebunt neminem, quantum in
 eis fuerit, egredi patiantur. Rebus ita compositis cum
 reliquo exercitu ad itinera insidendo, quo Ioannis Le-
 giones ducendæ erant, profectus est. Cum non multo
 post Ioannes eò cum copijs aduentasset, ob equorum
 hinnitum, armorumque fremitum insidias ac dolum
 formidans, retro uertit iter. Extemplo qui per conual-
 lem iter fecerant milites, sese illi obijciunt: nec certami-
 nis ullam quidem moram faciunt. Theodoricus, quas
 silentio continuerat Legiones, in aciem eduxit. Diu
 congressi sunt, uerum Ioanni haud æqua dimicatio
 fuit. Ex prælio profugientem, pauci subsecuti sunt
 equites, peditesque suorum: ceciderunt ea pugna duo
 milia, duo capta: haud procul fuit, cum à peditib⁹ duo-
 bus ex equo prostratus est: Nulla alia causa euasit, q̃
 quod

quod eos, ut pietatis, clementiæ, humanitatis partes susciperent, precibus fatigauit. Principio noctis Lucam se retulit, iussitq; ad Federicum literas perferri: quibus de prospera pugna à se facta certiozem fecit. Is cum eas legisset, incredibili exiliens gaudio: Abi, inquit, qui literas detulisti: ac nuncia Theodorico, quæ ab eo acta sunt, mihi grata extitisse: sed illa multo fore gratiora, si ad eas urbes, quæ Ioannis subiiciuntur imperio, exercitum admoueat, coneturq; eas in potestatem suam redigere. Insuper agros ferro, igniq; peruastet: quos obuios habuerit hostes, ad unum necandos curet, quibus poterit, urbes & diripiat, & incendio absumat. Inter cætera ad Francfordiam castra ponat, ipse paucis post diebus, qui illi suppetias feram, cum manu minime cõtemnenda adero. Theodoricus, quo in Federici uoluntate concederet, ac ualidissimo in urbe relicto præsidio cum reliquo exercitu, ad Francfordiam contendit, ipsum diu obsedit, ut uidit expugnationi difficile: Nam in eo dies prope triginta absumperat, ad uastandos agros omni fuit cura intētus. Ex quo tantus Ioanni pauor iniectus est, ut Theodoricum ex discordia ualde acerba, atq; diuturna in gratiã reducere instituerit. Igitur qui inducias peteret, oratorem ad Theodoricum misit. Is nõ esse in sua potestate eas dare respondit, ad Federicum iter faceret. Quicquid ab eo institueretur sese ratum habiturum. Accessit orator Theodorici sententiæ: ut enim legationem

gationem exposuit, inducias sibi dare petijt. Federicus in oratorem oculos conijciens: Quoniam (inquit) non semel, sed sapius uicti & fugati estis: exercitus uestri occisione occisi: agri peruastati: urbes obsidione cinctæ, ad petendas inducias uenistis. Nulla uos iniuria lacessui: mihi bellum indixistis, antequàm in Misnensem agrum à uobis diruptiones fierent, hæc erant agenda consilio: nunquàm uobis fortuna affulsit, quoties nobiscum signa contulistis, toties uicti, perculsi, ac maiori parte exercitus amissa, cõsternati, profugistis: ut mihi, fratriq; meo imperium extorqueretis, nullum discriminis genus uobis defugiendum putastis. At ne clementiæ uidear abiecisse memoriam, duorum mensium inducias impetretis uolumus. Oratore dimisso de inducijs Ioanni datis, Theodoricum certiozem facit: ac Iacobum Schonbergium, ut in castris militem contineat, quod ei ad Haganum urbem proficiscendum sit, per literas admonet. Is locus erat, quo nobiles permulti, & Ioannis, & principes ipsi conuenturi erant: cum principes, quod suum de bello consiliũ foret, exposuissent: Ioannes Eberhardi, quem captum ostendimus (erat is quidem insolens atq; arrogans) mentionẽ habuit, indignum esse: ut tantus princeps in carcerem sordidum conijceretur, quod inter captiuos facienda esset distinctio. Tum Cotardus quidam Libanothanus, huic Eudano erat agnomen: ita concionatus est. Existimabam

Oratio
Federici.

Oratio
Eudani.

te o Ioannes huc contendisse, qui conditiones pacis
 tanquam à uictoribus acciperes: At quantum con-
 iectura possum assequi in hanc urbem profectus es,
 qui uictoribus eas dares: An principes nostros tan-
 tam temeritatis notam subisse arbitraris: ut captiuos
 tibi reddendos curent? Nihil à te prætermisum est,
 quo principum nostrorum posses imperium euertere,
 si durius aliquid accidisset, omnem in ipsos crudelitatem
 adhibuisses. optatis tuis fortuna minime respondit.
 Quas clades acceperis, animo agita. Hac oratione Io-
 annes uehementer commotus est: omnisque insolentia
 ei ex animo excidit. Igitur in hanc sententiam respon-
 sum reddidit. Quod me non solum prælio fuderitis,
 sed castris quoque exueritis, nulla me capit admiratio,
 cum sint incerti bellorum exitus. Si me prælio inferior
 rem discessurum autumassem, nunquam manum con-
 seruisssem. Nec uos à me dissentietis, quibus si fortuna
 aduersa fuisset, eandem subissetis calamitatem. Illud præ-
 dico, illud denuncio, ne maximæ cuiusque fortunæ creda-
 tur. Cui quondam fortuna aspirauit, cogor pacem pe-
 tere, quas mihi conditiones subeundas statueritis, haud
 recusauerim, modo ab humanitate minime abhorreant.
 Nulla sum imprudentia lapsus, ipse misericordia addu-
 ctus: quod parens uester sese regno à uobis spoliatum
 assererat: hunc impetum belli in me conuerti, ut ei sub-
 sidio essem: non postulabat, sed flagitabat: cum domo
 uestra

Responso
 Ioannis.

RERVM SAXONICARVM LIB. I.

uestra constitutam necessitudinem longe anteq̃ uos
nati essetis . Non referam quæ mihi beneficia contulit;
quæ si memoria deleuissem, quiuis me crudelitate præ-
ditum, ferum, asperum, inhumanum extimasset. Non-
dum sua in me merita sum affecutus . Suscipite per
deos immortales excusationē meam . Quid loquar de
Eberhardo principe, qui ut parentis uestri saluti, digni-
tatiq̃ subueniret, à uobis prælio fractus est? Is clausus
in tenebris, cum mœrore & luctu, morte grauiorem
uitam agit . Eum obsecro tam aspero carcere emitten-
dum curate . Plura dicere parantem, haud sustinue-
runt principes . Tum inter eos pax confecta est, ea in
has cōditiones conuenit . Omnis discordia è memoria
excederet, Imposterum se mutuis prosequerentur offi-
cijs . Eberhardus sub ea conditione, ut auri pondo sex-
decim soluerent, pristinae libertati restituerent, Ioannes
filiam Federico in matrimonium traderet . Extractum
est hoc bellum in annos duos, menses nouem.

IOANNIS GARZONIS BONONIENSIS,

RERVM SAXONICARVM

LIBRI PRIMI

FINIS.